

MARIKA AHVEN

Anne Sepamägi traditsioonilise seto naise peakattega.

ne kangaski kooti kodus,” juhiv Anne tähelepanu erinevatele koemustritele.

Anne mõistab kududa küll, aga linna-kodus pole selleks õiget ruumi. Suurema osa Anne käterätide kangastest on kundanud tema tädi, ent tikkinud ja pitsid heegeldanud on ikka Anne ise. Käterätidel on monogramme ning ka värvilist tikandit. Rikkalikult kaunistatud rätte siiski iga päev ei tarvitatud, need riputati pühasenurga kõrvale seinale.

Pühasenurk (seto keeles *pühasenulk*) on igas seto kodus. See on koht pühasse ehk ikooni jaoks, mille ees põleb õlilambike. Pühane kaunistatakse pühaserätiga. Pühane tikandite ja pitsidega rätte näeb ka Anne näitusel.

Pidulikku pühaserätti on sisse kootud rohkelt punase villase lõngaga mustreid ning otsi ehiv enamasti värviline või valge seto heegelpits. Argipäeval on pühase ümber valge rätt, millele on tikitud kaunistused. Annel on teiste hulgas välja pandud ka üks ema tehtud tumepunane pühaserätt. Jõukamates kodudes oli neid rätte mitmeid, suuremate pühade ajal riputati pühase külge uhkemad, punase villasega kootud pühaserätid.

PUNANE JA VALGE

Oma näputöö- ja lauluoskust annab Anne edasi ka pojatüttele, kes laulab meelsasti koos vanaemaga. 17-aastane Kadi-Mai kannab uhkusega seto rahvarõivaid. Esimesed sai ta juba titapõlves, praegused on neljandad. Ka pojapojal Tomil on seto rõivad. Rahvariideid ja ehteid pärandatakse põlvest põlve.

Seto naise hamesid on Anne kogus parkümmend. Hame on linasest kootud uhkete varrukakirjadega särk. Seda kanti sukmani, villasest mustast kangast pihkseeliku all, nii olid käised hästi näha. Hamekäiste kiri on igal naisel

Käterätid – argipäevasesest pidulikuni.

Pillimees Voldemar Ahone, tema selja taga vasakul pühaserätid.

erinev, aina nuputati, et see ikka uhkem ja omapärasem välja kukuks kui naabrinaisel.

Käiseid vaadates hakkab silma, et ühe kirjad on heledama, teise omad aga hulga tumedama punasega. Mida tumedam, seda uuemad käised on. Vanemal ajal tehti rohkem geomeetrilise mustriga kirju, hiljem muutusid need suuremaks ning lisandusid lillemustriid. Erilised olid kumakulõngaga tehtud rõivaesemed. Need peavad ajale hästi vastu ega kaota värvi ka sageda-se pesemise järel.

Teine seto naise käteosavuse näitaja on pealinik. Kui noorik mehele sai, ei võinud ta enam katmata peaga käia. Pealinikuid on hoolsal naisel samuti mitu. Need tehakse valgest kangast, mille otstesse õmmeldakse punasest lõngast sissekootud mustritega linikuotsad, äärde aga lisatakse värviline seto pits.

Pealiniku peale seotakse punasest lõngast toimselt punutud peavöö ning pidupäeval veel kuldrätt – *helmine*.

Suvel kandsid seto naised *kitasnikku* – õhemast riidest pihkseelikut.

Kui setod vanasti külla läksid, võtsid nad kaasa nn vadsakoti. Mis asi see on, ei mõista sugugi ära arvata. “Siis ju kilekotte ei olnud,” annab Anne vihje. Vadsakotid õmmeldi kangajääkidest, suu tõmmati kokku paelaga. Selle sisse pandi külla minnes kost ning kodus hoiti leiba-saia.

Anne ja Virve võtavad järjest laulu üles, kutsudes teisigi seto naisi kaasa laulma. Kohale on tulnud veel pillimees Voldemar Ahone. Anne ja ta laulukaaslaste häält saab nüüd kuulata ka plaadilt “Tere, tere s’oo hõpõhõimkõnõ”, mida käsitõnaituse avamisel esitleti.

HELJU KOGER